

ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการศูนย์อบรมจริยธรรมอิสลามบ้านเวียงหมอกที่สอดคล้องกับหลักธรรมอิสลาม

Strategic Management of the Islamic Center Ban Wiangmok, Consistent with Islamic principles.

นายสหภาพ แซ่ย่า [28]

อาจารย์ ดร.ประเวศ เวชชะ [29]

อาจารย์ ผศ.ดร.สุชาติ ลีตระกูล [30]

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยสถาบัน ที่ใช้วิธีการวิจัยแบบผสม โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ และข้อมูลปฐมภูมิ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหาสภาพการบริหารจัดการศูนย์อบรมจริยธรรมอิสลามบ้านเวียงหมอก ศึกษาเหตุและปัจจัยสำคัญที่ช่วยสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อคุณภาพของการดำเนินงาน การบริหารจัดการศูนย์อบรมจริยธรรมอิสลามบ้านเวียงหมอก และหายุทธศาสตร์การบริหารจัดการศูนย์อิสลามบ้านเวียงหมอกให้มีความก้าวหน้าที่สอดคล้องกับหลักธรรมของอิสลาม กลุ่มตัวอย่างคือ ได้แก่ ครูพี่เลี้ยง ตัวแทนผู้ปกครอง นักเรียน ตัวแทนนักเรียน บุคลากร และผู้บริหารศูนย์อบรมจริยธรรมอิสลามบ้านเวียงหมอก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประเด็นสนทนากลุ่ม แบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่ามี 5 ระดับ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและฐานนิยมนำเสนอในรูปแบบภาพกราฟ และตารางประกอบคำบรรยาย โดยใช้เกณฑ์ในการพิจารณาความหมายของค่าเฉลี่ยและฐานนิยม สังเคราะห์เนื้อหาสรุปเป็นความเรียง

ผลการศึกษาพบว่า

1. สภาพการบริหารจัดการศูนย์อบรมจริยธรรมอิสลามบ้านเวียงหมอก

1.1 สัมฤทธิ์ผลการดำเนินงาน พบว่า 1) ด้านการศึกษา อยู่ในระดับคุณภาพปานกลาง 2) ด้านคุณธรรม อยู่ในระดับคุณภาพปานกลาง 3) ด้านสังคมสังเคราะห์ อยู่ในระดับคุณภาพดี

[28] นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

[29] [30] อาจารย์ประจำสาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

1.2 ระบบการประกันคุณภาพภายใน เนื่องจากการศึกษาถึงบริบทการทำงานภายในที่สอดคล้องกับโครงสร้างของศูนย์ฯ พบว่า 1) ด้านการศึกษา มีการจัดการศึกษาเพิ่มเติมให้กับนักเรียนทั้งในรายวิชาสามัญและรายวิชาศาสนาเพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเนื้อหาสาระต่างๆมากยิ่งขึ้น ให้ความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่ยังขาดไป เพิ่มเติมสาระที่ไม่มีสอนในโรงเรียน เรียนรู้จากประสบการณ์จริง มีการฝึกปฏิบัติจริง เน้นผู้เรียนโดยตรง อีกทั้งนักเรียนสามารถสอบถามเนื้อหาสาระที่ไม่ได้อยู่ในกรอบการเรียนในระบบ 2) ด้านคุณธรรม มีการจัดการอบรมกิจกรรมต่างๆเพื่อให้คณะครูและนักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมปฏิบัติศาสนกิจร่วมกัน เป็นแบบอย่างที่ดี มีความเป็นผู้นำ มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย และเสียสละงานส่วนตัวเพื่องานส่วนรวมและสังคม 3) ด้านสังคมสงเคราะห์ มีการจัดโครงการกิจกรรมต่างๆ เพื่อช่วยเหลือครูพี่เลี้ยง บุคลากร นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ศิษย์เก่า และชุมชน อีกทั้งการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน และเครือข่ายมุสลิมด้วยกัน

1.3 การวิจัยและพัฒนา พบว่า 1) ด้านอาคารสถานที่ มีการเพิ่มจำนวนของศูนย์ ในเครือข่ายอีกในหลายพื้นที่ 2) ด้านบุคลากร พัฒนาบุคลากรให้มีระดับการศึกษาที่สูงขึ้นในสาขาที่เกี่ยวข้องกับบริบทการทำงาน 3) ด้านพัฒนาการของนักเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีทุนการศึกษาและมีโอกาสเรียนในระดับที่สูงขึ้น

1.4 ความพึงพอใจ พบว่า ระดับความพึงพอใจดี คือด้านครูพี่เลี้ยง/บุคลากร ระดับความพึงพอใจปานกลาง คือ ด้านผู้บริหาร ด้านนักเรียนและด้านโครงการ/กิจการนักเรียน และระดับความพึงพอใจพอใช้คือด้านอาคารสถานที่

2. เหตุและปัจจัยสำคัญที่ช่วยสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อคุณภาพของการดำเนินงาน พบว่า 1) สัมฤทธิ์ผลการดำเนินงาน ด้านการศึกษา ด้านคุณธรรม และด้านสังคมสงเคราะห์ คือ ผู้บริหาร ครูพี่เลี้ยงหรือบุคลากร นักเรียน อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม 2) ระบบการประกันคุณภาพภายใน คือ การบริหารจัดการ ด้านการเรียนการสอน ด้านหลักสูตร และหลักด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม 3) วิจัยและพัฒนา คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการพัฒนาตนเอง ด้านการวิจัยในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน และด้านสื่อและนวัตกรรม 4) ความพึงพอใจ คือ ด้านผู้บริหาร ด้านครูพี่เลี้ยงหรือบุคลากร ด้านนักเรียน อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม และโครงการหรือกิจกรรม

3. ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการศูนย์อบรมจริยธรรมอิสลามบ้านเวียงหมอกที่สอดคล้องกับหลักธรรมอิสลาม พบว่า 1) ส่งเสริมการศึกษาตามหลักการทางศาสนาอิสลามและฟื้นฟูจรรยา มารยาทตามแบบฉบับศาสนาตามฮัมหมัด (ศอลัลลอฮูอะลัยฮิอะซัลลัม) 2) ปรับปรุงการศึกษาเพิ่มเติมความรู้พื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน ความรู้ทางคณิตศาสตร์ และ

วิทยาศาสตร์ 3) ส่งเสริมการเพาะปลูกพืชผักสวนครัว พืชเศรษฐกิจ และการเลี้ยงสัตว์ 4) พัฒนาการเรียนของนักเรียนให้มีความต่อเนื่องสามารถเรียนในระดับที่สูงขึ้นตามความสามารถของนักเรียน 5) ส่งเสริมการปฏิบัติศาสนกิจร่วมกัน

Abstract

The study Strategic Management of the Islamic Center Ban Wiangmok, in accordance with the principles of Islam. This institutional research was conducted with collecting secondary data and the primary data, which aimed to study 1) the management of the Islamic Center Ban Wiangmok 2) study the causes and factors that enhancing and reducing the quality of its management and 3) find strategic management to improve its quality. The sample used in this study was representative teachers, parents, students, student representatives and personnel. The instrument used in the research included group discussion issues, document analysis, semi-structured interviews and questionnaires.

The study found that.

1. Condition of Management of the Islamic Center Ban Wiangmok.

1.1 Effectiveness was found. 1) the quality of education was ranked at the medium level 2) the moral quality was ranked at the medium level too and 3) social synthesis was ranked at the good level.

1.2 Internal quality assurance system was found 1) education management should include both the ordinary course and religion courses in order students to get more knowledge as well as additional knowledge and skills which students can not get in normal class. 2) The moral training activities for teachers and students with the ethical ministry together. Set a good example leadership have responsibility discipline and personal sacrifices for the collective and society. 3) The social worker The project activities To help teachers, students, parents, staff, students, alumni and the community as well as building relationships with the community. Network and Muslims together.

1.3 Research and development is found. 1) On buildings There are an increasing number of centers In another network in many areas. 2) The human resources personnel to develop higher education in fields related to the work context. 3) The development of student Encourage students with scholarships and the opportunity to learn at a higher level.

1.4 Regarding satisfaction it was found that there is great satisfaction with the teachers / staff. a moderate level of satisfaction is the executive. The students and the program / Student Affairs. And there is some degree of satisfaction on buildings.

2. The important causes and factors that enhancing the management quality were administrator, teachers, care providers, students and school properties. The important causes and factors that reducing the management quality were classroom research, management method and school activities.

3. Strategies for enhancing the Islamic Center Ban Wiangmok in accordance with the Islamic principles are 1) promote the study of the principles of Islam together with ethical manner of the Prophet Muhammad 2) develop students basic knowledge and skills in Thai reading and writing, mathematics and science. 3) promote kitchen farming 4) develop students according to their individual potential 5) promote religious activities

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ให้ความเสรีในด้านการนับถือศาสนา คนไทยจึงเลือกนับถือศาสนาต่างๆ ได้ตามความสมัครใจ โดยประชากรส่วนมากนับถือศาสนาพุทธ ซึ่งก็ได้นับถือสืบต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน จนกลายเป็นรากฐานของความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณีส่วนใหญ่ และเป็นเอกลักษณ์ของชาติในปัจจุบัน แม้ว่าจะไม่มีการบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยให้พุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติก็ตาม ซึ่งสำนักสถิติแห่งชาติ ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลพร้อมกันทั่วประเทศ ปีพุทธศักราช 2554 จากผลการสำรวจพบว่า ประชากรของประเทศไทยนับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 94.6 นับถือศาสนาอิสลาม ร้อยละ 4.6 และศาสนาคริสต์ ร้อยละ 0.7 ที่เหลือคือผู้ที่นับถือศาสนาอื่นๆ รวมทั้งผู้ที่ไม่มีศาสนา ร้อยละ 0.1 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ(สสช.), 2554 : 1) ซึ่งแต่ละศาสนานั้นต่างก็มีหลักธรรมคำสอนที่

แตกต่างกันไป เช่น หลักคำสอนที่สำคัญของศาสนาพุทธคือ 1) อริยสัจ 4 คือ ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ 2) ชันธ 5 หรือเบญจชันธ หมายถึง องค์ประกอบของชีวิตมนุษย์คือ ส่วนที่เป็นร่างกาย และส่วนที่เป็นจิตใจ 3) ไตรลักษณ์ หมายถึง ลักษณะทั่วไปของสิ่งทั้งหลายทั้งปวงในโลก หลักคำสอนที่สำคัญศาสนาคริสต์คือ 1) หลักคำสอน เรื่องตรีเอกานุภาพ คือ การนับถือพระเจ้าองค์เดียว แบ่งเป็น 3 ภาค คือ พระบิดา หมายถึง พระเจ้า พระบุตร หมายถึง พระเยซู พระจิต หมายถึง วิญญาณบริสุทธิ์ในจิตใจของชาวคริสต์ที่มีศรัทธา 2) หลักคำสอนเรื่องความรัก 3) คำสอนเรื่องบัญญัติ 10 ประการ 4) อาณาจักรพระเจ้า และหลักคำสอนสำคัญศาสนาอิสลามคือ 1) หลักศรัทธา 6 ประการคือศรัทธาในพระอัลเลาะห์เพียงองค์เดียว ศรัทธาในบรรดามลาอิกะห์ คือ เทวทูต ศรัทธาในพระคัมภีร์ ศรัทธาในบรรดาศาสนทูต ศรัทธาในวันพิพากษา ศรัทธาในกฎกำหนดสภาวะการณ 2) หลักปฏิบัติ 5 ประการคือ การปฏิญาณตน ยอมรับว่าพระอัลเลาะห์เป็นพระเจ้าองค์เดียว การละหมาด หรือ นมาซ วันละ 5 ครั้ง การถือศีลอดหรืออัสซียาม การบริจาคซะกาต และการประกอบพิธีฮัจญ์ ณ วิหารกะบะห์ ที่เมืองเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย เป็นต้น(เยาวลักษณ์ แสงดวงดี.<http://www.aecnews.co.th/buddhism/read/51>, 2555) เมื่อพิจารณาในแต่ละศาสนานั้นก็มีหลักคำสอนที่ให้ทุกคนนั้นเป็นคนดีมีคุณธรรมตามระเบียบบังคับของศาสนานั้นๆ

สถานศึกษาในหลายๆพื้นที่ต่างก็นำหลักคำสอนของศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการให้เข้ากับบริบทของสถานศึกษาของตัวเองเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างสันติสุขและมีความสุข ซึ่งศาสนาอิสลามซึ่งมีหลักคำสอนที่สามารถประยุกต์มาใช้ในชีวิตประจำวันได้ เพราะศาสนาอิสลามก็เป็นศาสนาที่มีหลักธรรมคำสอนต่างๆมากมาย ซึ่งอิสลามไม่ใช่เพียงศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นวิถีชีวิต (Way of Life) ของมุสลิมอีกด้วย เพราะมีหลักธรรมแห่งชีวิต ตั้งแต่เกิดจนถึงวันสุดท้ายของชีวิต และมีคำสอนให้มุสลิมประพฤติปฏิบัติตั้งแต่ตื่นจนถึงเข้านอนของแต่ละวัน โดยมีศาสนาบัญญัติกำกับการบริหารชีวิตอย่างชัดเจน ถ้ามุสลิมไม่ศึกษาคำสอนศาสนาอิสลามเขาก็ไม่สามารถที่จะปฏิบัติตนให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของพระผู้เป็นเจ้าได้ และเขาจะไม่ได้รับความดีจากอัลลอฮ์ ซุบฮานะฮูวะตะอาลา อย่างแน่นอน(อะสัน หมัดอะดัม. <http://www.azsunnah.com/modules.php?name=News&file=article&sid=7> 7 , 2547)อิสลามยังสอนให้ทุกคนหมั่นศึกษาหาวิชาความรู้อยู่ตลอดเวลา เพราะการศึกษาหลักธรรมอิสลามคือการสร้างมนุษย์เพื่อการเคารพภักดี(อิบาดะฮ์)และการเป็นผู้แทน(เคาะลีฟะฮ์)ของพระองค์บนผืนแผ่นดิน การที่มนุษย์จะเป็นบ่าวที่เคารพภักดีต่ออัลลอฮ์ และเป็นเคาะลีฟะฮ์ได้ต้องเป็นมนุษย์ที่ดี และสิ่งสำคัญที่จะทำให้มนุษย์เป็นบ่าวที่ดีของพระองค์นั้น คืออิสลาม การที่จะรู้จักและเข้าใจอิสลามต้องอาศัยการศึกษาเท่านั้นโดยการวิธีการดังนี้

1. ตัรบียะฮ์ หมายถึง การอบรม การขัดเกลาจิตใจ
2. ตะลีม หมายถึง การถ่ายทอดความรู้ รวมถึงความรู้ทางศาสนาและความรู้ทางโลก
3. ตะดีบ หมายถึง การอบรมบ่มเพาะนิสัยให้มีคุณธรรม จริยธรรมและมีระเบียบวินัย
4. (มัสลัน มาหะนะ.[http://www.islammore.com/main/content.php?page=sub&category=4&id=957, 2552](http://www.islammore.com/main/content.php?page=sub&category=4&id=957,2552)) โดยศูนย์อบรมจริยธรรมอิสลามบ้านเวียงหมอก ได้มีการประยุกต์หลักคำสอนของศาสนาอิสลามมาบริหารจัดการภายในศูนย์อบรมจริยธรรมอิสลามบ้านเวียงหมอกเพื่อให้บุคลากรและนักเรียนมีความเป็นอยู่ที่ดี มีความปลอดภัยและมีความสุข

องค์กรหรือสถาบันต่างๆล้วนแล้วแต่จะพัฒนาองค์กรของตัวเองให้ก้าวหน้าและมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งบริบทและภารกิจของศูนย์อบรมจริยธรรมอิสลามบ้านเวียงหมอกที่จะพัฒนาองค์กรให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นนั้นจึงจำเป็นต้องอาศัยหลักธรรมอิสลามมาประยุกต์กับการบริหารจัดการต่างๆภายในศูนย์อบรมจริยธรรมอิสลามบ้านเวียงหมอกเพื่อนำองค์กรให้สู่เป้าหมาย พันธกิจ และวิสัยทัศน์ของศูนย์อบรมจริยธรรมอิสลามบ้านเวียงหมอก เพราะการมีแนวทางหรือวิธีการทำงานที่ดีที่สุด เพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าประสงค์ พันธกิจ และวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ กลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์จึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับทุกองค์กร โดยกลยุทธ์ของแต่ละองค์กรจะถูกกำหนดตาม ลักษณะพื้นฐานขององค์กรนั้นๆ ซึ่งการกำหนดแนวทางและทิศทางในการดำเนินงานนั้น จำเป็นจะต้องวิเคราะห์และประเมินปัจจัยต่างๆ ที่เกิดจากสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กร เพื่อกำหนด วิธีการทำงานเพิ่มเติมจากเดิม

หรือที่เรียกว่า “กลยุทธ์” พร้อมทั้งจัดทำกิจกรรม แผนงาน หรือโครงการให้ สอดคล้องในแต่ละกลยุทธ์ เพื่อเป็นแนวทางขององค์กรที่จะสามารถบรรลุวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ สูงสุด ดังนั้นแผนยุทธศาสตร์จึงเป็นการกำหนดรูปแบบของการปฏิบัติที่ช่วยให้้องค์กรสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสมกับสภาพการณ์เปลี่ยนแปลงไป (จักรวัชร ศิริวรรณ. <https://www.gotoknow.org/posts/437659>, 2556)

ศูนย์อบรมจริยธรรมอิสลามบ้านเวียงหมอกมีบริบทเกี่ยวกับการรับเลี้ยงและดูแลเด็กนักเรียนในระดับอายุประมาณ 8-15 ปี และนักเรียนเหล่านี้มาจากหลายทิศหลายทาง และหลากหลายชาติพันธุ์ จึงมีนิสัยและพฤติกรรมที่แตกต่างกันไป เพื่อให้นักเรียนมีวินัย เป็นผู้นำ และผู้ตามที่ดี มีจิตอาสา มีคุณธรรม จริยธรรม รู้จักยอมรับตนเองและผู้อื่น นักเรียนสามารถนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุดในชีวิตประจำวัน รำลึกและเข้าใจถึงความสำคัญและผลความดีของบทบัญญัติทางศาสนาอิสลาม ซึ่งทางศูนย์ฯมีบริหารจัดการและการปฏิบัติงานแต่ยังขาดแผนการปฏิบัติงานที่เป็นลายลักษณ์อักษร ไม่มีระบบจัดการและการ

ทำงานที่ชัดเจน ทำให้ไม่มีทิศทางหรือเป้าหมายที่ชัดเจนในการบริหารจัดการ ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการของศูนย์ฯ ดังนั้นทางศูนย์อบรมจริยธรรมอิสลามบ้านเวียงหมอกจึงจำเป็นต้องมียุทธศาสตร์หรือแนวทางที่ชัดเจนในการบริหารจัดการ เพราะการมียุทธศาสตร์นั้นจะนำองค์การไปสู่ภาพลักษณ์ใหม่ ก้าวสู่วิสัยทัศน์ที่ต้องการในอนาคต เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้องค์การเดินทางไปถึงวิสัยทัศน์ โดยถูกต้องตรงตามภารกิจ และสัมฤทธิ์ผลตามเป้าประสงค์ขององค์การนั้น (จักรวัชร ศิริวรรณ. <https://www.gotoknow.org/posts/437659,2556>)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการศูนย์อบรมจริยธรรมอิสลามบ้านเวียงหมอก
2. เพื่อศึกษาเหตุและปัจจัยสำคัญที่ช่วยสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อคุณภาพของการดำเนินงาน การบริหารจัดการศูนย์อบรมจริยธรรมอิสลามบ้านเวียงหมอก
3. เพื่อหายุทธศาสตร์ การบริหารจัดการศูนย์อบรมจริยธรรมอิสลามบ้านเวียงหมอกให้มีความก้าวหน้าที่สุดสอดคล้องกับหลักธรรมของอิสลาม

ประโยชน์ของการวิจัย

ทำให้รู้สภาพการบริหารจัดการศูนย์อบรมจริยธรรมอิสลามบ้านเวียงหมอก เหตุและปัจจัยสำคัญที่ช่วยสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อคุณภาพของการดำเนินงานการบริหารจัดการศูนย์อบรมจริยธรรมอิสลามบ้านเวียงหมอกและมียุทธศาสตร์เพื่อการบริหารจัดการศูนย์อบรมจริยธรรมอิสลามบ้านเวียงหมอกให้มีความก้าวหน้าสอดคล้องกับหลักธรรมของอิสลาม โดยที่ผู้บริหารจะได้มียุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการศูนย์ฯ ไปสู่เป้าหมายและวิสัยทัศน์ของศูนย์ฯ ซึ่งครูพี่เลี้ยง และบุคลากรก็จะมียุทธศาสตร์ในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ถูกต้อง และมีประสิทธิภาพในการทำงาน พร้อมทั้งนักเรียนจะได้รับประโยชน์สูงสุดทั้งการเรียนและการดำเนินชีวิต

ขอบเขตของการวิจัย

1. ด้านเนื้อหา

1.1 การบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการดำเนินการบริหารจัดการตามโครงสร้างการดำเนินงานของศูนย์ฯ โดยใช้บริหารจัดการตามหลัก POSDCoRB ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดโครงสร้างขององค์กร (Organizing) การบริหารงานบุคคล (Staffing) การ

อำนวยการ (Directing) การประสานงาน (Coordinating) การรายงาน (Reporting) การบริหารงบประมาณ (Budgeting) มาเป็นกรอบในการศึกษา

1.2 เหตุและปัจจัยที่ หมายถึงประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการดำเนินงานของศูนย์ฯ จากประเด็นสภาพการดำเนินงานของศูนย์ ดังนี้ 1) ผลสัมฤทธิ์ 2) การประกันคุณภาพ 3) การวิจัย 4) ความพึงพอใจ

1.3 ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการศูนย์อบรมจริยธรรมอิสลามบ้านเวียงหมอกให้มีความก้าวหน้าเพื่อสอดคล้องกับหลักธรรมของอิสลาม คือกระบวนการกำหนดยุทธศาสตร์แบบ SWOT โดยยึดหลักธรรมคำสอนตามหลักศาสนาอิสลามซึ่งมาจากพระดำรัสจากเอกองค์อัลลอฮ์ ซุบฮานะฮูวะตาอาลา ที่ตรัสไว้พระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน และพระวจนะ การปฏิบัติ และการยอมรับของท่านศาสดามุฮัมมัด ศอลลัลลอฮุอะลัยฮิวะซัลลิมมาเป็นเป้าหมายในการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยจะนำหลักธรรมอิสลามมาเพื่อการวิจัย 3 ประเด็นคือ 1) อากิดะฮ์ หมายถึง ความศรัทธาหรือความเชื่อ 2) อิบาเดฮ์ หมายถึง การปฏิบัติเพื่อแสดงความเคารพภักดีต่ออัลลอฮ์ 3) อักลาภ หมายถึง คุณธรรมจริยธรรม

2. ด้านแหล่งข้อมูล คือ 1) ข้อมูลปฐมภูมิ คือ ครูพี่เลี้ยง ผู้ปกครองนักเรียน นักเรียน บุคลากร และผู้บริหารศูนย์อบรมจริยธรรมอิสลามบ้านเวียงหมอก 2) ข้อมูลทุติยภูมิ คือ ข้อมูลพื้นฐานที่ใช้ในการวิเคราะห์ห้องครัยย้อนหลังตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555-2558

3. ด้านเวลา คือ 1) การดำเนินการทำงานวิจัยในครั้งนี้เริ่มตั้งแต่เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2558 - ธันวาคม พ.ศ. 2558 2) การกำหนดยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมและสนองในครั้งนี้อยู่ในช่วงปีการศึกษา 2559-2562

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 เพื่อศึกษาการบริหารจัดการศูนย์อบรมจริยธรรมอิสลามบ้านเวียงหมอก

วิธีการวิจัย

การศึกษาในขั้นตอนนี้ผู้ศึกษาใช้วิธีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1) แบบวิเคราะห์เอกสาร โดยศึกษาเอกสารทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการต่างๆ ของศูนย์ นำมาวิเคราะห์แยกแยะเป็นส่วนต่างๆ ตามการดำเนินการ 2) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างที่สามารถวัดมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ ตามวิธีของ Likert ให้สอดคล้องการประเมินของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพ

การศึกษา (สมศ.) คือคุณภาพพระดับมากที่สุด คุณภาพพระดับมาก คุณภาพพระดับปานกลาง คุณภาพพระดับพอใช้ คุณภาพพระดับควรปรับปรุง 3) แบบสอบถามที่มาจากการวิเคราะห์ สัมภาษณ์และสังเกตการดำเนินการต่างๆ แล้วนำมาสรุปเป็นประเด็น เนื้อหาสาระที่สำคัญเพื่อ วัดระดับคุณภาพการดำเนินการที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

วิธีการสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพเครื่องมือ

1. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ผู้ศึกษาสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมี รายละเอียด ดังนี้ 1) ศึกษาบททฤษฎี วิธีการดำเนินการสร้างเครื่องมือ 2) ออกแบบเครื่องมือ 3) ดำเนินการออกแบบเครื่องมือ โดยการกำหนด "นิยามปฏิบัติการ" และสร้างข้อรายการตาม กรอบโครงสร้าง (Construct Validity) และเนื้อหา (Content Validity) 4) นำไปให้อาจารย์ ที่ปรึกษาตรวจสอบและนำมาแก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา 5) นำไป ให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา 6) ปรับปรุงเนื้อหาตาม คำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ 7) จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์

2. แบบสอบถาม มีรายละเอียด ดังนี้ 1) สัมภาษณ์เพื่อหาข้อมูลเชิงลึกที่จะใช้เป็น ประเด็นในการกำหนดข้อคำถามในแบบสอบถาม 2) ร่างประเด็นเพื่อการพิจารณา 3) วิเคราะห์ สรุปประเด็นที่สำคัญเพื่อนำไปเป็นแบบสอบถาม 4) สร้างแบบสอบถามโดย Google from 5) ตอบแบบสอบถามโดย Google from

แหล่งข้อมูล คือ 1) ข้อมูลพื้นฐานย้อนหลังตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555-2558 2) ผู้บริหารศูนย์ฯ 3) คณะครูพี่เลี้ยง 4) บุคลากรภายในศูนย์ฯ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขออนุญาตจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ไปยังผู้บริหารศูนย์อบรม จริยธรรมอิสลามบ้านเวียงหมอก หมู่ที่ 10 ตำบลห้วยซ้อ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหาร ครู และบุคลากร

2. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทุกมิติโดยการศึกษาวเคราะห์เอกสารข้อมูล พื้นฐานย้อนหลังตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555-2558

3. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิโดยการสัมภาษณ์ จากผู้บริหารศูนย์อบรม จริยธรรมอิสลามบ้านเวียงหมอก คณะครูพี่เลี้ยง และบุคลากรภายในศูนย์ฯ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงทฤษฎีและปฐมภูมิ จะใช้การวิเคราะห์เนื้อหาสำคัญ ในการตีความเพื่อการวิเคราะห์เนื้อหาจากข้อมูล บทถอดเครื่องบันทึกเสียงอย่างละเอียดถี่ถ้วน และรายงานผลตามวัตถุประสงค์ในการศึกษา

2. การวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิ โดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละแบบสอบถามมีการดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ใช้สถิติพื้นฐานค่าร้อยละ (Percentage) ซึ่งค่าร้อยละเป็นค่าสถิติที่นิยมใช้กันมากโดยเป็นการเปรียบเทียบความถี่หรือจำนวนที่ต้องการกับความถี่หรือจำนวนทั้งหมดที่เทียบเป็น 100

ขั้นตอนที่ 2 เพื่อศึกษาเหตุและปัจจัยสำคัญที่ช่วยสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อคุณภาพของการดำเนินงาน การบริหารจัดการศูนย์อบรมจริยธรรมอิสลามบ้านเวียงหมอก

วิธีการวิจัย

การศึกษาในขั้นตอนนี้ผู้ศึกษาใช้วิธีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. ประเด็นสนทนากลุ่ม

การสัมภาษณ์พูดคุยเป็นรายบุคคลโดยมีประเด็นการพูดคุยที่ชัดเจน เพื่อการหาเหตุและปัจจัยสำคัญที่ช่วยสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อคุณภาพของการดำเนินงาน การบริหารจัดการศูนย์อบรมจริยธรรมอิสลามบ้านเวียงหมอก เนื่องจากครูพี่เลี้ยง บุคลากรและนักเรียนไม่กล้าที่จะเสนอความคิดเห็นที่ดีและถูกต้องเกี่ยวกับปัญหาที่แท้จริง การพูดคุยเป็นรายบุคคลจึงจะได้ข้อมูลที่ต้องการและนำมาแยกเป็นประเด็นที่สำคัญ

2. วิธีการสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

2.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารรายงานผลการวิจัย บทความต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการและปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการจัดการ และแนวทางการเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการ

2.2 สร้างแนวประเด็นสนทนา ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสนทนากลุ่มแก่กลุ่มตัวอย่าง โดยจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยสร้างเป็นประเด็นสนทนาให้ครอบคลุมตามขอบเขตของการวิจัยที่ต้องการศึกษาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

2.3 นำร่างประเด็นสนทนากลุ่มที่ร่างขึ้น เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบและปรับแก้ตามคำแนะนำเพื่อความสมบูรณ์ของเนื้อหา รวมทั้งการใช้ภาษาที่เหมาะสม

2.4 ปรับปรุงและแก้ไขเครื่องมือตามข้อเสนอแนะให้สมบูรณ์

แหล่งข้อมูล คือ 1)ผู้บริหารศูนย์ฯ 2)คณะครูพี่เลี้ยง 3)บุคลากรภายในศูนย์ฯ 4) นักเรียน
การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มจะใช้การวิเคราะห์เนื้อหาสำคัญ ในการตีความ เพื่อการวิเคราะห์เนื้อหาจากข้อมูล บทถอดเครื่องบันทึกเสียงอย่างละเอียดถี่ถ้วน และรายงาน ผลเป็นผังก้างปลา

ขั้นตอนที่ 3 เพื่อหายุทธศาสตร์ การบริหารจัดการศูนย์อบรมจริยธรรมอิสลามบ้านเวียงหมอกให้มีความก้าวหน้าที่สุดคล้อยกับหลักธรรมของอิสลาม

วิธีการวิจัย

การศึกษาในขั้นตอนนี้ผู้ศึกษาใช้วิธีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. ประเด็นสนทนากลุ่ม

การพูดคุยเป็นรายบุคคลโดยมีประเด็นการพูดคุยที่ชัดเจน เพื่อการหาเหตุและปัจจัย สำคัญที่ช่วยสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อคุณภาพของการดำเนินงาน การบริหารจัดการศูนย์ อบรมจริยธรรมอิสลามบ้านเวียงหมอก เนื่องจากครูพี่เลี้ยง บุคลากรและนักเรียนไม่กล้าที่จะ เสนอความคิดเห็นที่ดีและถูกต้องเกี่ยวกับปัญหาที่แท้จริง การพูดคุยเป็นรายบุคคลจึงจะได้ ข้อมูลที่ถูกต้องและนำมาแยกเป็นประเด็นที่สำคัญ

2. วิธีการสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

2.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก เอกสารรายงานผลการวิจัย บทความต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการและปัจจัยที่มีผลต่อ ประสิทธิภาพการจัดการ และแนวทางการเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการ

2.2 สร้างแนวประเด็นสนทนา ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสนทนากลุ่มแก่กลุ่มตัวอย่าง โดยจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยสร้างเป็นประเด็นสนทนาให้ ครอบคลุมตามขอบเขตของการวิจัยที่ต้องการศึกษาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

2.3 นำร่างประเด็นสนทนากลุ่มที่ร่างขึ้น เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบและ ปรับแก้ตามคำแนะนำเพื่อความสมบูรณ์ของเนื้อหา รวมทั้งการใช้ภาษาที่เหมาะสม

2.4 ปรับปรุงและแก้ไขเครื่องมือตามข้อเสนอแนะให้สมบูรณ์

แหล่งข้อมูล คือ 1) ผู้บริหารศูนย์ฯ 2) คณะครูพี่เลี้ยง 3) ผู้เชี่ยวชาญ 4)ผู้ปกครอง นักเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มจะใช้การวิเคราะห์เนื้อหาสำคัญในการตีความ เพื่อการวิเคราะห์เนื้อหาจากข้อมูล บทถอดเครื่องบันทึกเสียงอย่างละเอียดถี่ถ้วน และรายงานผลเป็นและนำไปวิเคราะห์เพื่อหายุทธศาสตร์ของศูนย์ฯ โดยกระบวนการวิเคราะห์ SWOT

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษายุทธศาสตร์การบริหารจัดการศูนย์อบรมจริยธรรมอิสลามบ้านเวียงหมอก ที่สอดคล้องกับหลักธรรมของอิสลาม ผู้ศึกษามีประเด็นที่สมควรนำมาสรุปและอภิปรายผล ตามยุทธศาสตร์การพัฒนากิจการบริหารจัดการศูนย์อบรมจริยธรรมอิสลามบ้านเวียงหมอกที่ สอดคล้องกับหลักธรรมอิสลาม ดังนี้

1. ส่งเสริมการศึกษาตามหลักการทางศาสนาอิสลามและฟื้นฟูจริยธรรมตามแบบฉบับศาสนาอิสลาม คอลัลดอฮฺอะลียะฮฺซัลลัม มิวินัย เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี มีจิตอาสา มีคุณธรรม จริยธรรม รู้จักยอมรับตนเองและผู้อื่น “แท้จริงฉันถูกแต่งตั้งมาเพื่อให้สมบูรณ์ขึ้นมาซึ่งจริยธรรมที่ยั่งยืนทั้งหลาย” (หะดีษบันทึกโดย Ahmad , 1980 หะดีษหมายเลข 8882) “ไม่มีสิ่งใดที่หนักยิ่งบนตราซัง (แห่งความดี) ในวันกิยามะฮฺ มากกว่าจริยธรรมที่ยั่งยืน” (หะดีษบันทึกโดย Abu Dawud ,1986 หะดีษหมายเลข 4795) “ผู้ที่มีความศรัทธาสมบูรณ์ที่สุด คือผู้มีจริยธรรมมากที่สุด” (บันทึกโดย อบิดาวูด, เลขที่:4062, ตีรมีซีย เลขที่: 1162, และ อิบนิ ฮัมบัล, เลขที่:7396)

2. ปรับปรุงการศึกษาเพิ่มเติมความรู้พื้นฐานด้านการอ่าน การเขียน ความรู้ทางคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ เพื่อให้นักเรียนนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด “จงอ่านด้วยพระนามแห่งพระเจ้าของเจ้าผู้ทรงบังเกิด ทรงบังเกิดมนุษย์จากก้อนเลือด จงอ่านเถิด และพระเจ้าของเจ้านั้นผู้ทรงใจบุญยิ่ง ผู้ทรงสอนการใช้ปากกา ผู้ทรงสอนมนุษย์ในสิ่งที่เขาไม่รู้” (ซูเราะฮฺ อัลอะลัก :1-5) “จงกล่าวเถิดมุหัมมัด บรรดาผู้รู้และบรรดาผู้ไม่รู้จะเท่าเทียมกันหรือ แท้จริงบรรดาผู้มีสติปัญญา เท่านั้นที่จะใคร่ครวญ” (ซูเราะฮฺ อัลซุหมร์, 39: 9)

3. ส่งเสริมการเพาะปลูกพืชผักสวนครัว พืชเศรษฐกิจ การเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคและจำหน่าย “ต่อเมื่อการละหมาดได้สิ้นสุดลงแล้วก็จงแยกย้ายกันไปตามแผ่นดินและจงแสวงหาความโปรดปรานของอัลลอฮฺ และจงรำลึกถึงอัลลอฮฺให้มากๆเพื่อว่าพวกเจ้าจะได้รับชัยชนะ” (อัลอุมมะฮฺ : 10) “ท่านนบิdawudไม่เคยกินอาหารใดเว้นแต่ที่ได้มาจากการทำงานด้วยน้ำมือของตน” (รายงานโดย อัล-บุคอรี)

4. พัฒนาการเรียนของนักเรียนให้ต่อเนื่อง และสามารถเรียนในระดับที่สูงขึ้นตามความสามารถของนักเรียน “จงกล่าวเถิดมุหัมมัด บรรดาผู้รู้และบรรดาผู้ไม่รู้จะเท่าเทียมกัน หรือ แท้จริงบรรดาผู้มีสติปัญญา เท่านั้นที่จะใคร่ครวญ” (ซูเราะห์ อัซซูมฺร, 39: 9)

5. ส่งเสริมการปฏิบัติศาสนกิจร่วมกันตามวันสำคัญทางศาสนา จากชุมชนและผู้ปกครองนักเรียน และรำลึกและเข้าใจถึงความสำคัญ และผลความดีของบทบัญญัติทางศาสนา “ขอสาบานกับผู้ที่มีชีวิตฉันอยู่ในพระหัตถ์ของพระองค์ว่า พวกท่านจะไม่เข้าสวรรค์จนกว่าพวกท่านจะศรัทธา และพวกท่านจะไม่ศรัทธาจนกว่าพวกท่านจะรักใคร่ปรองดองกัน พวกท่านจะเอาไหม ฉันจะบอกวิธีหนึ่งที่เมื่อพวกท่านปฏิบัติแล้ว พวกท่านก็จะรักใคร่ซึ่งกันและกัน ? จงแพร่สลามในหมู่พวกท่าน”(บันทึกโดยมุสลิม , เศาะหิห :เลขที่ 54)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ด้านการวางแผน คือ ปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการดำเนินงาน วางแผนการปฏิบัติงานที่มุ่งเน้นไปที่ตัวนักเรียน โดยมีการชี้แจงกระบวนการทำงานที่ชัดเจนพร้อมเป้าหมายของการทำงานแก่บุคลากร มีการสั่งการ สนับสนุน ควบคุม และประเมินผลการทำงานที่ชัดเจนตามระยะเวลาที่วางไว้

2. ด้านการจัดโครงสร้างองค์กร คือ ควรจัดโครงสร้างของศูนย์ให้มีความครอบคลุมไม่ต้องมีสายงานมากสะดวกในการทำงานโดยยึดหลักการทำงานที่สอดคล้องกับหลักธรรมอิสลาม

3. ด้านการบริหารบุคคล คือควรมอบหมายหน้าที่ให้เหมาะสมกับบุคลากร สรรหาและแต่งตั้งบุคลากรที่มีความเหมาะสมกับบริบทของศูนย์ให้อำนาจในการจัดการเรื่องต่างๆตามขอบข่ายอำนาจการทำงาน และเสริมสร้างแรงบันดาลใจให้กับบุคลากรที่มีความสามารถเพื่อให้คงอยู่กับศูนย์ตลอดไป

4. ด้านการอำนวยการ คือ ควรให้ความสะดวกแก่บุคลากรทั้งด้านวิชาความรู้ใหม่ๆ งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์อีกทั้งการถ่ายทอดวิธีการทำงานในรูปแบบอิสลามแก่บุคลากร

5. ด้านการประสานงาน คือ ควรมีการประสานสัมพันธ์กับชุมชนรอบข้าง ผู้ปกครองนักเรียน ผู้หลักผู้ใหญ่ในพื้นที่ และองค์กรในเครือข่ายให้มีความต่อเนื่อง

6. ด้านการรายงาน คือ ควรให้มีการประเมินการทำงานที่เป็นรายลักษณะอักษรและไม่เป็นรายลักษณะอักษร โดยมีการรายงานการทำงานอยู่เป็นประจำ เพื่อการพัฒนาคุณภาพการทำงาน

7. ด้านการบริหารงบประมาณ คือ ควรมีการหางบประมาณสนับสนุนจากหน่วยอื่นๆที่อยู่นอกเครือข่าย หรือองค์กรสงเคราะห์ต่างๆทั้งในและต่างประเทศ

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยความสัมพันธ์ของชุมชน ผู้ปกครอง และศิษย์เกี่ยวกับการบริหารจัดการศูนย์ฯ
2. ควรมีการศึกษาสภาพและปัญหาโดยการใช้เครื่องมือและวิธีการอื่นๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายตามจริง
3. ควรศึกษาวิจัยกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการเพื่อหลักธรรมอิสลามให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป
4. ควรมีการศึกษาความคิดเห็นของบุคลากรอื่นๆที่เคยปฏิบัติงานที่ศูนย์มาก่อนและผู้มีส่วนได้เสียในการดำเนินงานบริหารจัดการศูนย์ให้ครอบคลุมทุกภาคส่วน เพื่อการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการ

เอกสารอ้างอิง

- จักรวัชร ศิริวรรณ.(2553). *แนวคิด ความสำคัญ และกระบวนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์*. สืบค้นเมื่อ 16 กรกฎาคม 2558, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/437659>.
- ฟาฏิมะฮ์ แวสะมาแอ. (2553). *การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการอิสลามโดยใช้ชุดแบบฝึก ทักษะภาษาไทยสำหรับมุสลิม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนจริยอิสลามศึกษาอนุสรณ์ อำเภอนองจิก จังหวัดปัตตานี*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. สืบค้นจากฐานข้อมูลงานวิจัย ThaiLis Digital Collection.
- มนูศักดิ์ โต๊ะเถื่อน , ผศ. ดร.นิเลาะ แวอุเซ็ง และ ดร.นิเลาะ แวอุเซ็ง. (2553). *แนวคิดและวิธีการปลูกฝัง จริยธรรมในอิสลาม*. วารสาร AL-NUR บัณฑิตวิทยาลัย, ปีที่6. ฉบับที่11, 69-83
- มัสลัน มาหะมะ .(2552). *อิสลามกับระบบการศึกษา*. สืบค้นเมื่อ 16 กรกฎาคม 2558. จาก <http://www.islammore.com/main/content.php?page=sub&category=4&id=957>.

- มีรพีต มะยูโซ๊ะ. (2551). *แบบอย่างทางจริยธรรมของครูอิสลามศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัด นราธิวาส ตามทัศนะของผู้บริหารและครูอิสลามศึกษา*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. สืบค้นจากฐานข้อมูลงานวิจัย ThaiLis Digital Collection.
- เยาวลักษณ์ แสงดวงดี.(2555). *หลักการศาสนา พราหมณ์ - ฮินดู พุทธ คริสต์ อิสลาม* ชิกข์. สืบค้นเมื่อ 16 กรกฎาคม 2558, จาก <http://www.aecnews.co.th/buddhism/read/51>.
- อะสัน หมดอดัม.(2547). *อิสลามกับระบบการศึกษา*. สืบค้นเมื่อ 16 กรกฎาคม 2558, จาก <http://www.azsunnah.com/modules.php?name=News&file=article&sid=77>.
- สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย. *พระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน พร้อมแปลเป็นภาษาไทย*. อัลมาดีนะห์ อัลมุเนาวา เราะห์: ศูนย์กษัตริย์ฟาฮัด เพื่อการพิมพ์อัลกุรอาน. 1998.